

ВИЗАНТИЈСКО-СЛОВЕНСКА ЧТЕНИЈА V

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Др Александар Наумов (Венеција)
Др Ангелики Деликари (Солун)
Др Изабела Лис Вјелгош (Познањ)
Др Георгиос Нектариос Лоис (Патра)
Др Димитар Пеев (Берлин)
Др Валентина Гулевска (Битољ)
Др Бранко Горгиев (Ниш)
Др Ивица Живковић (Ниш)
Др Кристина Митић (Ниш), секретар
Др Драгиша Бојовић (Ниш), председник

ВИЗАНТИЈСКО-СЛОВЕНСКА ЧТЕНИЈА V

Зборник радова са истоимене Међународне научне конференције, која је одржана 13. новембра 2021. године на Универзитету у Нишу

Уредници

Драгиша Бојовић
Кристина Митић

Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу
Међународни центар за православне студије, Ниш
Центар за црквене студије, Ниш

2022.

Бојан Томић

Универзитет у Београду, Институт за мултидисциплинарна истраживања
Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија
e-mail: bojantomic@imsi.rs

Милица Томић

Београд – Србија
e-mail: tomic.milica.bg@gmail.com

ФЕНОМЕН И ПАРАДОКС ЦРНОГ И БЕЛОГ¹

Анстракт: Темељита прожетост цивилизације феноменом црно-белог и парадоксима који произилазе из њега разматрана је кроз примере који чине основ свакодневног искуства. Наведени су примери парадокса црног и белог у одевању, гастрономији, антропологији, психологији, орнитолошкој симболици и језику. Демонстрирани су и објашњени парадокси у примерима српских народних изрека. Употпуњујући комплексна и вишедисциплинарна истраживања извршен је етимолошки преглед термина за црно и бело у европским језицима, посебно словенским, те показан заједнички корен речи за црно и бело.

Кључне речи: црно, бело, етимологија, парадокс

Увод

Феномен црно-белог контраста и парадокси који произилазе из њега темељно су utkани у људску цивилизацију. Основне временске одреднице, ноћ и дан, које су омогућиле сналажење у времену, одређене су *белим* и *црним* – светлошћу и мраком.² Црно и бело су садржане у космолошким и космогонијским представама о постанку света. У религијском искуству светлост има фундаментално значење, супротстављено тами.³ У различитим религијама појављује се као заслепљујућа, преображујућа и просветљујућа.⁴ Црно и бело су заступљене и у актуелном космолошком моделу настанка свемира, моделу Великог праска, у којем је једна фаза у еволуцији свемира названа „мрачно доба“.⁵

¹ Рад је подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор бр. 451-03-68/2022-14/200053).

² Томић 2015, 45.

³ Leeuw 1963, 55.

James 1963.

Eliade 1963, 46.

Ingram 1974.

⁴ Ingram 1974.

⁵ Benz 2012, 51.

„Мрачно доба“ је период између емитовања микроталасног позадинског космичког зрачења, што је најстарије зрачење које су астрофизичари детектовали, и настанка првих звезда. Miralda-Escude 2003.

Спектар тумачења боја па тако и црног и белог, и њихова метафоричка презначења, крећу се од универзалног, преко тумачења која се разликују у различитим културама, до тумачења која су другачија у различитим сегментима у оквиру исте културе.⁶ Метафоричка својства значења у склопу једне боје могу се повезивати и преплитати.⁷

Контраст црног и белог заступљен је у свакодневном искуству људи широм света, како у визуелном опажању, тако и у усменој традицији, те симболици. Међу првим визуелним асоцијацијама су шаховске фигуре и шаховско поље, дирке на клавиру, црно-бели филмови, дресови популарних спортских клубова, одећа за обреде, те изглед животиња попут зебре, панде и кита орке. Црно и бело се често сусрећу у географским појмовима. Неки од примера су: Београд, Бела Црква, Бела Паланка, село Бела Река, насеље Бели Поток, језеро Бела река, врх Бели камен, Црни врх, Црна Гора, село Црна Река, Црно море. Боје су коришћене као средство оријентације код Словена⁸, а у српском народу је у употреби израз *бели свет* за непознато и удаљено место⁹. Символи и философски концепти значајно се ослањају на контраст црно-бело.¹⁰ У широку културу ушао је источњачки символ промене, сједињења, супротности и комплементарности – јин и јанг. Овај концепт потиче из древне кинеске космологије и представља два „природна принципа“, женски и мушки.¹¹ У српском говору разноврстан је и богат систем зоонима у које спадају и зооними мотивисани бојом, па се често срећу називи животиња мотивисани белом или црном бојом крзна или једног дела тела (крава Белка, коњ Белац, коњ Вранац, бик Гароња, мачак Црни).¹² У култури словенских народа називи митских бића од свих боја најчешће су инспирисани црном и белом, са том разликом што у истом крају назив за једно митско биће може да алтернира између црног и белог.¹³

Диспаритет и недоследност

Доследно гледано, црно-белим би се могли звати само појмови који садрже искључиво црну и белу. Ипак, црно-белим се у свакодневном животу називају предмети и појаве које садрже нијансе различитих боја, које у већини случајева нису ни црне нити беле. У таквим тенденцијама ослањамо се на диспаритет између две боје¹⁴, то јест на супротстављање светлијих и тамнијих тонова – светлине једне боје тамноћи друге¹⁵. У култури балканских народа специфичан је и контраст отворено-затворено који је придружен контрасту црно-бело, у значењу светлог и тамног колорита.¹⁶ Такозване црно-беле слике садрже већином нијансе сиве. Осим тога, црно-бела метафора се користи и када се не појављује ни једна боја, односно када нема визуелног опажања. Искључивост у размишљањима карактерише се као *црно-бела слика* те се за некога ко није у стању да сагледа све чињенице каже да ствари „посматра“ црно-бело. Ноћу, под slabим

⁶ Ајдацић 1992.

⁷ Исто.

⁸ Шуберт 2001.

⁹ Лома 2008, 101.

¹⁰ Томић, Томић 2013.

Томић 2012.

¹¹ Eberhard 1986.

¹² Петровић 2013.

Petrović 2019.

¹³ Раденковић 2008.

¹⁴ Pasturo 2011, 11.

¹⁵ Ivić 1995, 16.

¹⁶ Петровић 2001.

осветљењем, човек заиста и види црно-бело, јер се тада ослања на физиологију ноћног вида којом се не распознају јасно боје.

Црно и бело и њихови парадокси у различитим сферама

Одевање. Символика црног и белог у употреби је у одевању од давнина. На зидној декорацији гробнице у Теби египатски бог балсамер Анубис, шакал, који испраћа мртве у гроб представљен је у црној боји.¹⁷ Женска фигура која клечи поред њега одевена је у бело. Из периода Средњег века наочит пример црно-белог парадокса је одећа темплара, али и њихова застава *бусон* (*Beauseant*), које су биле црно-беле што је симболичка визуелизација супротности њиховог односа према пријатељима и према непријатељима.¹⁸ У средњовековном српском језику изрази *црнац* и *црница* коришћени су широко за монахе и монахиње, али и израз *белац*, само ретко, и то за људе који нису монаси.¹⁹ Термин *белац* у Вуково време коришћен је за православне свештенике који нису замонашени и за католичке свештенике у белој одећи.²⁰ Израз *бела вила* користио се у народним песмама да нагласи прозирност њеног тела што упућује на то да је она митолошко биће, али и са намером да нагласи њену натприродну лепоту.²¹ У пресудним животним ситуацијама се по обичају носи црна или бела одећа.²² У протеклих готово сто година, од 1926. године када је француска модна креаторка Коко Шанел (*Coco Chanel*, 1883-1971) приказала свој цртеж краће црне хаљине овај једноставан одевни предмет постаје актуелан, те веома популаран и ношен. „Мала црна хаљина“ се од тада везује за женску елеганцију и стил, а у енглеском језику добио је и скраћеницу – *LBD* (*little black dress*).

Гастрономија. На сваком столу за обедовање стоје основни зачини – бели (со) и црни (бибер). Црно-бели контраст заступљен је у називима намирница које су се користиле још у антици. У српском језику у употреби су називи попут црни и бели лук, црно и бело грозђе, црно и бело вино. Ипак, црно вино није црно. Његова боја може варирати од тамно браон која се среће код старих вина, преко црвене, до љубичасте. Ни бело вино по питању колорита нема везе са белим. Слично, црни лук није црн. Варијанте речи *бело* користе се у српском језику, али и код неких других словенских народа, за означавање периода дозревања житарица (*забелети се*, *белина*) које су у тој фази најсветлије боје, иако дозреле житарице нису беле.²³

Антропологија. Природна обојеност људског епидерма, то јест пигментираност коже послужила је као окосница за поделу на расе. Парадоксално, у неким културама припадници појединих раса имају незавидан статус у друштву. Природа људских власи, такође, има екстреме у црном и белом колориту. Најсветлија пут и коса примећују се код албинизма, али и поремећаја пигмента код витилига. У фолклорној поезији словенских народа квалификатив *бело* користи се фигуративно као врхунски комплимент изразито позитивне символике.²⁴ Формулативни колористички стални епитет *бело* је метрички

¹⁷ Pasturo 2011, 26.

¹⁸ „They had a black and white banner, which they called *Bauseant*, borne before them, signifying that they are fair and kindly to their friends, but black and terrible to their enemies.“
Vity 1180, 52.

¹⁹ Ivić 1995, 16.

²⁰ Исто.

²¹ Станић 2015, 40.

²² Томић, Томић 2022.

²³ Ивић 1999.

²⁴ Ивић 1999.

стандард људске лепоте (*бијело лице, бијело грло, бијеле руке, бијеле дојке*), насупротив којег се појављује синтаagma *црни Арапин*.²⁵ *Бело* је и синоним за светлину те су тако у руским, русинским и хрватским писаним изворима изразито светле плаве очи називане *белим очима*, иако беле очи асоцирају на слепило.²⁶

Психологија. Феномен из домена менталног здравља назван је парадоксом црног и белог. Наиме, установљено је да популација Афроамериканца има мање развијене психичке поремећаје и алкохолизам у односу на америчке припаднике европеидне расе упркос већој изложености факторима ризика.²⁷ Фактори ризика у овим случајевима представљају лош социоекономски положај, изложеност стресу и лошији здравствени профил.²⁸ Овај несклад приписује се већој религиозности у популацији Афроамериканаца, иако има и истраживача који негирају везу са религиозношћу.²⁹

Орнитолошка симболика. Црна животиња, врана, у антици је била перципирана као најцрња од свих животиња на северној хемисфери.³⁰ Гавран је символ мудрости, пратилац вештица, присутан у паганским ритуалима. На одређеним просторима понекад је посматран као добар, а понекад као зао. Први је послат са Нојеве барке да провери да ли се вода повлачи, али је крај потопа обзнанила његова супротност, голубица (1 Мој. 8:7-12). Код хришћанских светих отаца гавран је углавном имао негативну конотацију. Свети Августин га посматра као символ оних који напуштају Цркву и не траже Бога него су вођени сопственим жељама, а оглашавање гаврана види као охоло, похотно и задовољно, али у срећи која је јалова.³¹ Насупрот томе, гавран је светом Илији доносио храну (1 Цар 17, 4-6). У белом голубу преплиће се симболика чистоте, доброте, љубави и једноставности. Голуб је у хришћанству символ Светог Духа, што произилази из описа Христовог крштења у Јеванђељу (Мт 3, 16; Мк 1, 10; Лк 3, 22; Јн 1, 32), због чега се приказује на иконама Богојављења и Благовести.³² Осим вроне и гаврана у српском језику појављују се и други орнитоними попут белорепан и белоглави суп.

Изреке. У народним изрекама и у свакодневном говору устаљена је метафора црно-бело. Неки од примера парадоксалног коришћења метафоре колорита су изрази:

долазе црни дани – иако је дан осветљени део двадесетчетворочасовног циклуса,³³

црно нам се пише! – иако је писање црним мастилом уобичајено,

црни човече! – иако на нашем подручју живе припадници европеидне расе,

црне мисли – иако у мислима не партиципирају боје.

²⁵ Ајдачић 1992.

Ивић 1999.

²⁶ Ивић 1999.

Unbegaun 1963.

Бахилина 1975.

Миз 1994.

²⁷ Ransome, Gilman 2016.

Mouzon 2017.

²⁸ Keyes 2009.

²⁹ Ransome, Gilman 2016.

Mouzon 2017.

³⁰ Pasturo 2011, 32.

³¹ Ployd 2011.

³² Јовановић 2005, 142.

³³ Krimer-Gaborović 2019, 64.

Pintarić 2007, 107.

У народној изреци *бијеле новце ваља остављати за црне дане* контраст омогућава сликовит приказ значаја штедње новца у периоду благостања за период несреће и оскудице у будућности.³⁴ Изрека *бијеле руке туђ посао милују* односи се на тежину посла од којег зависи egzистенција. У *ратара црне руке, а бијела погача* користи црно-бели контраст за истицање исплативости мукотрпног рада, при чему руке не морају бити само црне ратарске него сваке вредне, ни учинак не мора бити погача бела него сваки позитиван исход. Да човек има могућност да искочи из свог претпостављеног окружења у којем је унижен и у којем се његови квалитети не цене говори народна изрека *и црна крава има бијело млијеко*.³⁵ Израз *црно на бело* значи *јасно*, што не укључује колорит, али и написмено – забележено црним мастилом на белом папиру.

Примери из етимологије

Корени речи црно и бело у европским језицима указују на парадокс. Реч *бело* у шпанском је *blanco*, у француском *blanc*, италијанском *bianco* а корзичком *biassa*. Енглеска реч *black* потиче од истог корена, али означава дијаметрално супротну колористику и супротан смисао. С обзиром да се у једном случају ради о белом а у другом о црном, идентификује се следећи парадокс: од истог корена добијене су речи које означавају супротан колорит. Оригинално значење супротно је од значења у савременом енглеском, и било је *ватра, светлеће бело, горење*.³⁶ Од њега су прво изведене речи које се користе за бледе, избледеле боје – на пример на холандском *bleek*, данском *bleg*.³⁷ Када боје бледе обојени објекти постају недовољно препознатљиви, тако да се речи којима се означава дисколорација модификују у речи са значењем затамљено, суморно, мрачно, и на крају у црно.³⁸

Сви словенски народи користили су лексички еквивалент речи *бео* у виду позитивног квалификатива, супротног од нечега што је непожељно, претеће или зло, што је еквивалентно *црном* у примитивним цивилизацијама.³⁹ Српска реч *бео* потиче од словенске речи за *светлети се (бјељ)* са индоевропским кореном (*bhē-* и *bhō-/bhā-*) код словенских и код балтичких језика.⁴⁰ Реч *црн* потиче од прасловенског *čьrnъ*.⁴¹ Примарно се користи у колористици, али се њен модификован облик користи и у магијском контексту – *зачаран*.⁴² Као што аутори Енглеског етимолошког речника из 1872. године примећују „ништа није више променљиво од значења речи које се тичу боја“.⁴³

³⁴ Krimer-Gaborović 2019, 64.

Pintarić 2007, 107.

³⁵ Народне умотворине дате су према извору: Стефановић Караџић 1900.

³⁶ Јоусе 1981.

Wedgwood 1872, 69.

³⁷ Јоусе 1981.

Wedgwood 1872, 69.

³⁸ Wedgwood 1872, 69-70.

Јоусе 1981.

³⁹ Ивић 1999, 9.

⁴⁰ Станић 2015, 31.

Skok 1971, 152.

⁴¹ Станић 2015, 67.

Skok 1971, 277-278.

⁴² Станић 2015, 74.

⁴³ Wedgwood 1872, 70.

Тврдња је стара век и по, али је и даље актуелна.

Према тези о метафоричком устројству мишљења којом су постављени темељи когнитивне лингвистике, језичко изражавање и гестикулација представљају секундарне манифестације метафоре, која је примарно когнитиван феномен.⁴⁴ Читаво наше понашање, заједно са концептуалним системом – начином размишљања, доживљајима, језиком – дубоко је метафорично.⁴⁵ По томе судећи, срж метафоричности црног и белог има значајно дубље последице од само језичких консеквенци.

Закључак

Црно и бело, њихов контраст, и симболика као и парадокси заступљени су у свакодневном искуству од давнина, што даје легитимитет њиховом проучавању. Ова тема задире у области попут религије, антропологије, психологије, симболике, језика, уметности, одевања, гастрономије, забаве, спорта и многих других са којима је човек непрекидно у додиру. Парадокс термилошке блискости црне и беле у европским језицима указује на ширину појмова за које се црна и бела користе. Терминологија је у европским језицима дивергирала, тако да су у употреби речи супротних значења. Од речи која значи *светлеће* и *бело* поред очуваног првобитног значења развио се и други ток у ком је, преко *избледелог*, па затим *недовољно препознатљивог* или *затамљеног* (*замраченог*) добијено *црно*. Широко распрострањено појављивање црног и белог указује на дубоку фундирост ове теме, као и на њен трансдисциплинаран значај.

Извори

Стефановић Караџић, Вук (1900): *Српске народне приповијетке, загонетке и пословице* (Књига друга, Пословице и у обичај узете ријечи). Београд: државно издање.
Vitry, Jacques de (1896): *The history of Jerusalem A. D. 1180*. Stewart, A. (trans.), London: Palestine Pilgrims' Text Society.

Литература

Ајдачић, Дејан (1992): Боје у народној поезији. *Зборник Матице српске за књижевност и језик* 2, 285-321.
Бахилина, Н. Б. (1975): *История цветообозначений в русском языке*. Москва: Наука.
Benz, Arnold (2012): *Darovani svemir. Astrofizika i stvaranje*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
Wedgwood, Hensleigh (1872): *A Dictionary of English Etymology*. London: Trubner & Co.
Eberhard, Wolfram (1986): *A Dictionary of Chinese Symbols. Hidden Symbols in Chinese Life and Thought*. London, New York: Routledge & Kegan Paul.

Joyce 1981.

Online Etymology Dictionary 2022.

⁴⁴ Lakoff and Johnsen 2003.

Теза је накнадно значајно критикована.

Видети: Žanić 2011.

⁴⁵ Lakoff and Johnsen 2003.

Eliade, Mircea (1963): *Patterns in comparative religion*. New York: Meridian Books.
Žanić, Joško (2011): *Značenje, stvarnost i konceptualna struktura: ogleđ o temeljima semantike i njihovim ontološkim implikacijama*. Zagreb: Kruzak.

Ivić, Milka (1995): *O zelenom konju, Novi lingvistički ogleđi*. Beograd: Slovoğraf.

Ивић, Милка (1999): *Бело као лингвистички и културолошки проблем, Јужнословенски филолог : повремени спис за словенску филологију и лингвистику*, 55, 1-19.

Ingram, Paul O. (1974): The Symbolism of Light and Pure Land Buddhist Soteriology, *Japanese Journal of Religious Studies*, 1(4), 331-345.

James, Edwin Oliver (1963): *The worship of the sky god*. London: Athlone Press.

Јовановић, Зоран М. (2005): *Азбучник православне иконографије и градителства*. Београд: Музеј српске православне цркве, Дина.

Joyce, Joyce A. (1981): Semantic Development of the Word Black: A History from Indo-European to the Present. *Journal of Black Studies*, 11 (3), 307-312.

Keyes, Corey L M. (2009): The Black-White paradox in health: flourishing in the face of social inequality and discrimination, *Journal of personality*, 77 (6), 1677-1706.

Krimer-Gaborović, Sanja (2019): *Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Lakoff, George, and Johnsen, Mark (2003): *Metaphors we live by*. London: The University of Chicago press.

Leeuw, Gerardus van der (1963): *Religion in essence and manifestation*, vol. 1. New York: Harper and Row, Harper Torchbooks.

Лома, Александар, ур. (2008): *Етимолошки речник српског језика* (Свеска 3: БЕ – БЈ). Београд: Српска академија наука и уметности Одељење језика и књижевности Одбор за Етимолошки речник, Институт за српски језик САНУ Етимолошки одсек.

Миз, Роман (1994): Смисао и значење боја у русинским народним песмама. *Фолклор у Војводини* (Нови Сад: Удружење фолклориста Војводине), 8, 84-86.

Miralda-Escude, Jordi (2003): The Dark Age of the Universe, *Science*, 300 (5627), 1904-1909.

Mouzon, Dawne M. (2017): Religious involvement and the Black-White Paradox in Mental Health, *Race and Social Problems*, 9 (1), 63-78.

Online Etymology Dictionary (2022): *Online Etymology Dictionary*. <https://www.etymonline.com> (приступљено 20.07.2022)

Pasturo, Mišel (2011): *Crna – istorija jedna boje*. Beograd: JP Službeni glasnik.

Петровић, Веселин (2013): Зоонимски систем села Миљевићи (код Пријепоља). *Годишњак за српски језик* (Ниш: Филозофски факултет у Нишу), 26 (13), 413-425.

Petrović, Veselin (2019): Sistem zoonima u Vukovom Rječniku. *Naučne publikacije Državnog univerziteta u Novom Pazaru. Serija B, Društvene & humanističke nauke*, 2 (1), 10-20.

Петровић, Снежана (2001): Отворено и затворено као ознаке за светлу и тамну нијансу боја. *Кодови словенских култура*, 6, 32-41.

Pintarić, Neda (2007): Pragmatična značenja crne boje i njezinih nijansa u poljskome i hrvatskome jeziku. U: *Slavenska frazeologija i pragmatika*, Ž. Fink-Arsovski (ur.), Zagreb: Knjiga, 178-182.

Ployd, Adam D. (2011): The Unity of the Dove: The Sixth Homily on the Gospel of John and Augustine's Trinitarian Solution to the Donatist Schism, *Augustinian Studies* 42 (1), 57-77.

Раденковић, Љубинко (2008): Боја као обележје митолошких бића – словенске паралеле. *Јужнословенски филолог*, 64.

Ransome, Yusuf, and Gilman, Stephen E. (2016): The Role of Religious Involvement in Black-White Differences in Alcohol Use Disorders, *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 77 (5), 792-801.

Skok, Petar (1971): *Etimologijski riječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.

Станић, Данијела (2015): *Систем назива за боје у лирској народној поезији*, докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду Филолошки факултет.

Томић, Бојан М. (2012): Основа проблематике парадокса црног и белог: астрофизичко, физиолошко, теолошко и иконописачко становиште, *Црквене студије*, 9, 527-537.

Томић, Бојан М. (2015): *Светлост као конституент иконописа: хемијски, физички, физиолошки и теолошки аспекти*, докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду.

Томић, Бојан М., и Томић, Милица М. (2013): Мултидисциплинарна истраживања о црном и белом: границе, парадоксалности и уметничка (иконписачка) инспирација, *Црквене студије*, 10, 375-388.

Томић, Бојан М., и Томић, Милица М. (2022): Крајњи парадокси црног и белог, *Црквене студије*, 19, 629-639.

Unbegaun, V. O. (1963): Les anciens russes vus par eux-meme. *Annali. Sezione slava* (Napoli: Istituto Universitario Orientale), 6, 1-16.

Шуберт, Габријела (2001): Боје као средства оријентације код Словена. *Кодови словенских култура*, 6, 66-77.

Bojan Tomić
Milica Tomić

THE PHENOMENON AND PARADOX OF BLACK AND WHITE

The thorough permeation of civilization with the phenomenon of black and white and the paradoxes that arise, is discussed through examples from the basis of everyday experience. Examples of the paradox of black and white in clothing, gastronomy, anthropology, psychology, ornithological symbolism, and language are given. The paradoxes in the examples of Serbian sayings are demonstrated and explained. Complementing complex and multidisciplinary research, an etymological review of the terms for black and white in European languages, especially Slavic, was performed, and the common root of the words for black and white was shown.

Византијско-словенска чтенија V

Издавачи

Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу

Међународни центар за православне студије, Ниш

Центар за црквене студије, Ниш

За издаваче

Драгиша Бојовић

Штампа

Пунта, Ниш

Тираж

100

ISBN 978-86-80136-27-1

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

27-9(495.02)"04/14"(082)

27-9(497.11)"04/14"(082)

930.85(495.02)"04/14"(082)

930.85(497.11)"04/14"(082)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција Византијско-словенска чтенија (5 ; 2021 ; Ниш)

Византијско-словенска чтенија. 5 : зборник радова са истоимене Међународне научне конференције, која је одржана 13. новембра 2021. године на Универзитету у Нишу / уредници Драгиша Бојовић, Кристина Митић. - Ниш : Међународни центар за православне студије : Универзитет, Центар за византијско-словенске студије : Центар за црквене студије, 2022 (Ниш : Пунта). - 260 стр. : илустр. ; 24 cm

Тираж 100. - Стр. 9: Видовданак / Кристина Митић. - Напомене и библиографске референце уз радове.

- Библиографија уз сваки рад. - Summaries ; Résumées ; Резюме.

ISBN 978-86-80136-27-1 (МЦЗПС)

1. Митић, Кристина, 1979- [уредник] [аутор додатног текста]

2. Бојовић, Драгиша, 1964- [уредник]

а) Византија -- Црквена историја -- Средњи век -- Зборници

б) Србија -- Црквена историја -- Средњи век -- Зборници

в) Византија -- Средњи век -- Зборници г) Србија -- Средњи век -- Зборници

COBISS.SR-ID 73116425